

Адвокат потерпілого (постраждалого)

Анотація

Це книга про те, як повернути голос і силу людині, яка постраждала від злочину. Вона дає адвокату інструменти, потерпілому — орієнтири, студенту — живу практику, а суспільству — чесний погляд на систему, де без активної боротьби за права справедливості не існує.

Автор: адвокат Леонід Олександрович Шалімов
За підтримки: Адвокат Катерина Олександрівна Одаренко

Адвокат потерпілого (постраждалого)

(«Потерпілий: від заяви до вироку». Покроковий захист інтересів потерпілого у кримінальному провадженні, типові помилки, шаблони документів.)

Зміст

Передмова стор.5

- Навіщо ця книга адвокату.
- Чому «потерпілий» — головна, але вразлива фігура.
- Завдання адвоката: від формальності до реального захисту.

Розділ I. Загальне стор.9

Розділ II. Основні питання: Хто? Що? Як? Стор.10

- **Хто?** – учасники, з якими адвокат має працювати.
- **Що?** – предмет захисту: права, докази, відшкодування.
- **Як?** – інструменти: клопотання, скарги, позови, апеляції.

Розділ III. Потерпілий і його адвокат: стратегія захисту стор.235

1. Отримання статусу потерпілого: перша битва.
2. Формування доказової бази (заяви, довідки, фото, свідки).
3. Тактика адвоката на досудовому розслідуванні.
4. Запобігання маніпуляціям слідства і прокурора.
5. Ведення паралельного цивільного позову: як не «загубити» вимогу про відшкодування.

Розділ IV. Взаємодія з іншими учасниками процесу (деталізовано) стр.247

Слідчий і дізнавач: як контролювати і примушувати до дій.

- Прокурор: союзник чи опонент потерпілого.
- Суддя: процесуальні важелі й обмеження.
- Свідки: робота з доказами і безпека.
- Експерт: як ставити питання і оскаржувати висновок.
- Підозрюваний/обвинувачений і його адвокат: тактика протистояння.

- Інші суб'єкти (поліція, лікар, психолог, журналіст, РАЦС, банк, оператор зв'язку) – як залучати та змушувати працювати на захист потерпілого.

Розділ V. Судовий розгляд стор.250

1. Підготовка потерпілого до першого засідання.
2. Допит потерпілого: як уникнути пасток.
3. Клопотання адвоката в суді: доказ, компенсація, безпека.
4. Стратегії протидії затягуванню справи.
5. Апеляція і касація: другий шанс для справедливості.

Розділ VI. Компенсація і виконання рішень стор.272

1. Цивільний позов: формула «сума + докази + обґрунтування».
2. Виконавче провадження: як добитися реального стягнення.
3. Альтернативні шляхи компенсації (фонди, страхування, міжнародні механізми).

Розділ VII. Адвокат і психологія потерпілого стор.273

1. Травма і недовіра: як вибудувати контакт.
2. Психологічна витривалість потерпілого і самого адвоката.
3. Межа між правовою і психологічною допомогою.

Додатки стор.288

- Зразки заяв, скарг, клопотань, цивільного позову.
- Чек-лист адвоката: «Що зробити у перші 24 години після звернення клієнта».
- Контакти органів БПД, практичні ресурси.

Фінал стор.295

- Головне правило: без активного адвоката потерпілий залишається статистом.
- Завдання адвоката — дати йому голос і силу в процесі.

Автор висловлює щиру подяку Адвокату Катерині Олександрівні Одаренко за підтримку у створенні цієї книги, а також за моральну підтримку під час написання книги.

Це книга про те, як повернути голос і силу людині, яка постраждала від злочину. Вона дає адвокату інструменти, потерпілому — орієнтири, студенту — живу практику, а суспільству — чесний погляд на систему, де без активної боротьби за права справедливості не існує.

Передмова

Ця книга — не про закон, якого чемно дотримуються, бо так написано в кодексі й так заведено в підручниках. Вона — про закон, за який доводиться битися, коли формальні права розчиняються в тумані відписок, а «гарантії» існують рівно доти, доки не попросиш їх застосувати. У класичному викладі процесу потерпілий нібито має все потрібне: його мають інформувати, запрошувати, слухати, відшкодовувати. У реальності ж він має одне — обов'язок терпіти. Терпіти незручність, мовчазні паузи, закриті двері, допити без участі, вирок, про який дізнається випадково з короткої новини. Ця книга — для тих, хто не погоджується з роллю статиста у власній справі. Для адвокатів, які не сприймають справедливість як автоматичну функцію, що запускається натисканням кнопки, а розуміють її як складну, виснажливу роботу з добування правди — часом попри систему, а не завдяки їй. Ми говоритимемо про те, як перетворитися з «об'єкта обліку» на учасника процесу; як зробити так, щоб цивільний позов не загубився між аркушами

обвинувального акта; як не дозволити апеляції перетворитися на обряд із заздалегідь відомим фіналом; як вистояти в справах приватного обвинувачення, де прокурора немає, а тиск — є. Це не роман, але драматизму тут не менше: текст написаний зсередини практики, з досвіду десятків ситуацій, де правда виживала тільки тому, що поруч був адвокат потерпілого — не «представник за довіреністю», а реальний учасник боротьби.

Можливо, ця книга змінить підхід адвоката. А можливо, вона змінить долю когось, хто зазнав шкоди й не хоче залишатися беззвучним у чужому процесі. Бо мовчання тут — не чеснота, а згода. Іноді — згода на поразку.

Я добре знаю, як легко потрапити в пастку статусів. Свідка викликають «для надання пояснень», а насправді готують повідомлення про підозру. У повістці цього не напишуть. Людина приходить без адвоката, без захисту, з наївною вірою у розумний порядок дій — і опиняється на інший бік столу. Від цього місця й починається найбільш токсична практика: усе нібито законно, але по суті — підміна цілей, коли довіра використовується як процесуальна слабкість. На іншому полюсі — заявник, той, хто постраждав і першим покликав державу на допомогу. Він чекає, що його визнають потерпілим, вислухають, попросять докази. Натомість минає день, тиждень, місяць — і тиша. Виявляється, статус потерпілого не дають автоматично: за нього треба боротися. Писати, нагадувати, доводити очевидне — що ти не вигадуєш свій біль. І дуже часто — усе марно.

Я теж був заявником. Я стояв у тих коридорах і чув ту саму байдужу ввічливість: «Ми зателефонуємо», «Слідчий у відпустці», «Нічого не обіцяємо». У цих фразах немає злоби — лише втома й формалізм. Проблема не в одному конкретному кабінеті, а в архітектурі процесу, де потерпілий — не суб'єкт, а обтяження; не сторона, а незручність. Його права є на папері, але не в дії; його біль

реєструється номером у журналі. Так народжується подвійна травма: спершу від злочину, потім — від системи, яка мала б захистити.

Що робити в таких реаліях? Перший імпульс — скаржитися. Оскаржувати бездіяльність, просити відвід, писати начальнику слідчого. Формально — це інструменти. Практично — вони рідко працюють так, як нам обіцяли. Навіть ухвала слідчого судді не гарантує руху справи, якщо ви перетворилися для системи на «неспроможного до співпраці». Парадокс полягає в тому, що інколи найефективніша тактика — не війна, а професійне партнерство. Не тому, що слідчий — ваш союзник, а тому, що без робочої комунікації справа вмирає. Поважати навантаження, говорити конкретно, пропонувати допомогу в пошуку доказів, чітко окреслювати очікуваний результат — це не «зрада принципів», це спосіб впливу. Натиснути треба вчасно, але ще важливіше — знати, коли говорити й як домовлятися в межах закону.

Ця книга навмисно не про медіацію і не про психологію жертви. Вона про алгоритми. Бо у світі, де на крик «Вбивають!» інколи відповідають «Зателефонуйте, коли буде труп», виживає не той, хто гучніше кричить, а той, хто діє структуровано. Ми будемо розкладати на кроки: як фіксувати шкоду так, щоб її не відкинули як «неналежну», як формувати цивільний позов, щоб його не загубили, як будувати доказову рамку, яка тримається в апеляції, як не дозволити «дрібним процесуальним помилкам» знищити зміст.

Окрема розмова — про помсту. Вона природна як подих після удару. Бажання відповісти больно, швидко, «по справедливості» є майже у кожного, хто пережив приниження. Але шляхи поза законом ведуть у безодню. Там, де емоція керує вчинком, жертва стає злочинцем — і місцями змінюються. Держава колись і виникла для того,

щоб монополізувати відплату й перетворити її на покарання, узгоджене із процедурою і мірою: відплата очищена від хаосу, стримана правом і судом. Самосуд привабливий своєю простотою, але він руйнує не лише вчорашнього кривдника — він руйнує ваш завтрашній день. Тому ця книга — не для тих, хто шукає «коротку дорогу». Тут ми говоримо про легальний шлях юридичної сатисфакції: дисципліну, витримку, точність, стратегічні рішення, що дають не миттєву насолоду, а реальний результат — вирок і компенсацію, пропорційні й законні. Чи можлива для потерпілого повна сатисфакція? Правдива відповідь часто болить: зазвичай — ні. Не тому, що закон цього не дозволяє, а тому, що практика рідко співпадає з очікуваннями. Вирок може бути м'яким, покарання — умовним, розмір моральної шкоди — символічним. Судді мають дискрецію і статистику; прокурори мають планові показники; слідчі мають купу «горячих» справ. У цьому ремісничому механізмі ваш біль не завжди стає центром світу. Тож і вихід — не просити милості, а діяти. Стратегічно, наполегливо, грамотно. Самому, якщо можете. Або з адвокатом, якщо хочете підвищити шанси.

Роль адвоката потерпілого тут не декоративна. Без фахівця постраждалий може зробити лише базові кроки: викликати поліцію, написати заяву, принести чеки й довідки. Далі починається територія, де кожна неточність коштує місяців і років. Визнання потерпілим потребує правильно оформленого процесуального клопотання, іноді — скарги до слідчого судді. Оскарження бездіяльності — це не крик у порожнечу, а юридична конструкція, що має встояти в апеляції. Цивільний позов — це не список образ і втрат, а доказова модель причинного зв'язку, розумних сум і механізму їх стягнення. У суді потрібно не «висловитися», а правильно поставити питання, зафіксувати заперечення, не

дозволити втраченим строкам знищити позицію. Допустимість доказів — це інженерія, а не інтуїція. І на завершення — виконання вироку: там починається інша держава з іншими правилами, виконавчими листами, арештами майна й реєстрами боржників. Без системності цей відтинок перетворюється на ще одну пустелю.

І все ж ця книга — не про безнадію. Вона про тверезість. Про те, що «кепська справа» — це не вирок, якщо ви перестаете бути пасажиром і сідаєте за кермо. Про те, що у процесі, де «всі зайняті», місце для вашої ініціативи є завжди. Про те, що закон — це зброя, і вона працює лише в руках того, хто вміє нею користуватися. Ми не обіцяємо див. Ми пропонуємо карту й інструменти.

На цих сторінках буде чесність замість ілюзій, структура замість крику, тактика замість ритуалів. Ми підемо шляхом, де кожен крок має сенс: від першого звернення до поліції — до апеляційної ухвали і виконавчого напису. Ми говоритимемо вголос те, про що зазвичай шепочуть у коридорах: як не дозволити вашій справі «згаснути», як не перетворитися на «незручного» і водночас не стати «зручним» для чужої статистики. Ми збиратимемо правду не для красивого слівця, а для вирішального моменту, коли суд — той самий, реальний — має обрати між формою і змістом.

Закон, за який потрібно битися, — не ідеалізована конструкція, а реальна практика щоденних зусиль. Його важко любити, коли він мовчить; але його варто поважати, коли він починає говорити вашими аргументами. Тоді страх відступає, а розчарування поступається місцем дисципліні. Тоді помста перетворюється на покарання, а крик — на протокол. Тоді потерпілий із тіні виходить у світло — не як прохач, а як сторона. І тоді навіть у глухій системі з'являється щілина, через яку проходить справедливість.

Ця книга — про те, як цю щілину знайти й розширити. Про те, як зробити ваш голос чути, ваш позов — видимим, ваші докази — придатними, а ваш результат — реальним. Вона не обіцяє легкої дороги, але гарантує одне: ви більше не будете зайвими у власній історії. Ви будете тим, ким і маєте бути в правовій державі, — учасником процесу, який знає ціну своїй правді й уміє її відстояти

Розділ I ЗАГАЛЬНЕ

Навіть не розуміючи загальні обставини, але знаючи правовий контекст ситуації, природно постає питання: **хто саме** стоїть за цими подіями? Хто є фігурантом, ініціатором, потерпілим або відповідальним і хто його оточує? Наступний розділ дозволяє перейти до головної характеристики цієї особи.

Розділ II. Основні питання: Хто? Що? Як?

ХТО?

У кримінальному процесі свідок, заявник і потерпілий перебувають у різному процесуальному становищі, але кожного з них оточує той самий трикутник впливів: союзники, формально нейтральні суб'єкти та потенційно ворожі сторони. Реальність така, що формальна рівність на папері не гарантує безпеки чи дієвості без активного представництва й чіткої тактики.

Книги, які можуть вас зацікавити

ПостраждалиЙ

Затриманий.
Підозрюваний. Як
вижити у системі

Адвокат і прогноз
кримінальної справи.
Як не програти суд

Адвокат на мільйон

Право адвоката на
інформацію. Як
допомогтися відповіді на
адвокатський запит

Обвинувачений. Як не
програти суд

Перейти до галузі права
Адвокатура

Перейти на сайт →